

İnadına Eşek

– Sami Biber · 24 Mayıs 2017

Dünyanın en güzel gözlerine sahip olan canlıdır eşek. Her ne kadar sevdiğimiz insanlara "Ceylan Gözlüm" desek de eşeğin gözleri de bir o kadar güzeldir. Hele de cocukluk dönemleri yok mu al da ye...Bir eşek sıpasını sevimli bulmayan ya da gördüğünde içinde sevme isteği uyanmayan bir tek insan düşünemiyorum.

İllevelakin eşek böylesine sevimli, böylesine cana yakın bir hayvan olmasına rağmen aynı zamanda "inat" dendiğinde keçi ve çok yakın akrabası katır ile birlikte anılır. Her ne kadar inat denilince Arnavut da ilk akla gelen kavram olsa da şimdilik Arnavutlara dokunmayacağım.

Eşek, inadin sembolü olduğu gibi aynı zamanda bizde en çok kullanılan ama çok da ağır kabul etmediğimiz bir küfürün de baş kahramanıdır. Hatta öyle ki bazen kendi çocuklarımıza bile "Eşek sıpası" hatta daha da ileri giderek " Eşşeoğlu eşek" deriz ki Kemal Sunal filmlerinde rahmetli çok kullanırdı bunu.

Kafası çalışmayan insanlara da " Eşek kafalı" deriz her nedense.

Çocuklarımızı severiz güya "Seni eşek sıpası seni" diye. Ona sıpa derken kendimize de eşek dediğimizin farkında olmayarak...

Neyse efendim. Biz yine eşeğin inadına dönelim.

Bilindiği gibi Osmanlı Devletinde ilk Türkçe mizah dergisini Teodor kasap adlı bir Rum, "Diyojen" adı ile 1870 yılında yani padişah Abdülaziz zamanında çıkarır. Bundan sonra da mizah dergileri, gazeteleri hızla çoğalmaya başlar.

II. Abdülhamit Döneminde mizah dergi ve gazeteleri mizahtan çok II. Abdülhamit'i topa tutan, onu yerden yere vuran karikatürler ve yazılar yayınlarlar ancak tabii ki söylemeye gerek yok çoğu kez kapatılır bu dergi ve gazeteler.Pek çoğu dış ülkelerde basılıp Türkiye'ye kaçak yollardan sokulduğu için yurt dışında (Kahire, Selanik, Londra, Paris ve Özellikle Cenevre) basılan bu gazete ve dergilere karşı II. Abülhamit çok daha başka tedbirlere baş vurur (Bir sonraki yazımda anlatacağım bu konuyu da.)

Derken efendim hepimizin malumu olduğu gibi 1908 de Meşrutiyet ikinci kez ilan edilir. 13 Nisan 1909 da cereyan eden meşhur 31 Mart Olayından sonra da II.Abdülhamit tahttan indirilir ve yerine V. Mehmet Reşat tahta oturtulur.

V. Mehmet Reşat aslında hiç kimsenin sallamadığı bir padişahdır. Devleti yöneten İttihat ve Terakki Fırkası ileri gelenleridir.

İşte bu İttihat ve Terakki döneminde yani onların getirmiş olduğu (!) Hürriyet, Musavat(eşitlik) , Uhuvvet(Kardeşlik) ve Adalet (Adalet daha sonra eklenmiştir) ortamında artık gazete ve dergiler sansürlenmeyecek, basın özgürce yazabilecek-çizebilecektir.

Eh...Hürriyet, musavat, uhuvvet ve adalet geldi ya, bazı yazar çizer takımı kolları sıvar ve bir mizah dergisi çıkarmaya karar verirler. Bu işin başında da Baha Tevfik vardır.

Baha Tevfik " Eşşek " adlı bir dergi çıkarmaya karar verir. Lakin daha işin başında sansürü yer. " Eşşek adıyla dergi çıkaramazsınız"

Lakin işin kolayı vardır: Arap harfleriyle " Eşek" ve " Göz yaşı" anlamına gelen " Eşk" kelimelerinin - harekesiz bir şekilde - yazılışları aynıdır. Her ikisi de اشك şeklinde yazılmaktadır. Zaten Osmanlıca dediğimiz yazıda hareke kullanılmaz. Yani Eşk ya da eşek diye okumanız mümkündür. Dolayısıyla Baha Tevfik Efendi derginin adının "Eşk" olduğunu söyler ve "Eşk" adıyla çıkacak bu derginin imtiyaz sahibi olur. Ama dergi çıktığında "Şın" harfinin üzerine bir şedde yerleştirir ve böylece dergi "Eşşek" olarak yayın hayatına katılır.

İlk sayısı 16 Teşrinsani 1326 da (Kasım 1910) çıkmış olan "Eşşek" adlı mizah dergisinin daha ilk sayfasında olayın " Eşk" yani gözyaşı ile uzak yakın bir alakası olmadığı görülür. Nitekim ilk sayfasında dergi kendini şöyle tanıtır:

"Sahib-i imtiyaz: Merzifonî
Müdür-i mesul: Halil"

Merzifon'un eşeği meşhur ya...

Derginin idare adresi ve idare kadrosunun tanıtımı daha da komiktir:

"Babıali Caddesindedir ahır,

Numro dördttür, iş düşerse gel anır".

Notaya muafık her türlü anırtı kabul edilir.

İnsanlara ders-i edep verir. Sahiplerinin eşekliği tutunca neşrolunur, muti, mütehammil ve beynelmilel hayvan gazetesidir."

Sermuharriri (başyazarı) Kıbrısî Don Kişot. (Burada da Kıbrıs eşeğinin de meşhur olduğuna vurgu yapılmış)

Müdir-i edebî: Çimenderzade Faik.

Heyet-i tahririye (yazı kadrosu): Topal eşek, tırnağı karıncalı eşek, kaba kulak.

İlk sayının başyazısı da şöyle bir fıkradır:

“İLK ANIRTI: Gayet açık fikirli bir zat, bir gün bir arkadaşına demiş ki:

-Yahu, bir oğlum doğarsa, ismini eşek koyacağım.

Arkadaşı cevap olarak:

-Tuhhaf!.. Dünyada bu kadar isim varken, eşek ismine ne lüzum var?

O zat da cevap vermiş:

-Evet lüzum var. Çünkü bu memlekette büyük adam olmak için eşek olmaktan başka çare yok.

Şimdi sıkı durun:

Zamanımızda bile bir mizah dergisi o kadar fazla okuyucu bulamazken "Eşşek" adlı bu dergi daha ilk sayısında 10.000 satar. Adeta kapış kapış satılmış ve okunmuştur. Bu yoğun ilgi üzerine yeniden basılır. Hem de 42.000 adet daha. Yani toplamda 52.000 adet "Eşşek" satılmıştır.

Haftalık bir mizah dergisi olan "Eşşek" in gördüğü bu yoğun ilgi " Basın hürdür, sansür konulamaz" diyerek II.Abdülhamit'i deviren yeni yönetimin hiç hoşuna gitmemiştir.

Dergide şöyle bir şiirin yayınlanması onun 16. sayıdan sonra kapatılmasına sebep olmuştur.

İşte o şiir:

“Vay mübarek yine dörtnala şitadan geldi,
Gemi ağzında, paramparça küheylan geldi,
Yık, dağıt, her ne dilersen onu yap hiç korkma,
Artık alemde uğursuzlara meydan geldi!
Üç buçuk yılda dokuz ay seni ancak gördük.
Üst yanı eski devirden bile zindan geldi.

Yönetime "Uğursuzlar" denmesi yanı sıra bu yönetimin eski devirden daha da zindan olduğunun belirtilmesi derginin kapatılmasının en önemli sebebiydi.

Peki bu kapatılmadan sonra " Eşşek" çilerin eşek inadı kesildi mi dersiniz? Hayır. Eşşek dergisinin imtiyaz sahipleri bu sefer de " Malum" adlı bir dergi çıkardılar.

"Malûm" un başlığında şöyle bir resim vardı: Bir masa, arkasında bir eşek... Masanın üstünden, eşeğin yalnız iki uzun kulağı görünüyor.

Malum olduğu üzere "Malum" da kapatılıyor. Ama dedik ya "Eşek İnadı" diye. "Malum" kapatılır kapatılmaz dergi bu sefer "حمار = Himar (Eşek)" adıyla çıkıyor ve tabii ki hemen kapatılıyor. Daha sonra "Merkep" olarak çıkarıyorlar; o da kapatılıyor. İnat bu ya daha sonra "Har (Eşek)" adıyla yine yayınlanıyor ve yine kapatılıyor.

En son olarak herhangi bir başlık koymayıp "O dur o " diyorlar ve yayın hayatından çekiliyorlar.

Bunca mizah dedikten sonra Neyzen Tevfik ile noktalayalım.

Efendim, işte bu Eşek dergisinde "Sövmek " üzerine bir anket açılır ve Neyzen Tevfik o ankete şöyle bir cevap verir:

"Küfür lisanın tuzu biberidir. Sövmek müsekkin-i asaptır(sinirlenmeyi yatıştırıcıdır). Bazı kimseler, bilhassa matbuat sövmenin fena olduğundan bahsediyor. O büyük adamdır, sövülür mü? Diğeri küçük sövme cahildir. Sövme o ihtiyardır, sövme kadındır... O halde kime sövmeli? Sövme hürriyet olduğu gibi, sövme müsavata da olmalı. Herkes bi kaderi imkân sövmelidir".